

O'QUVCHILARNING NUTQ KO'NIKMALARINI RIVOJLANTIRISHDA ZAMONAVIY YONDASHUVLAR

A'zamova Sohiba Usmonali qizi

Toshkent iqtidodiyot va soliq texnikumi

ingliz tili o'qituvchisi

Annotatsiya: Mazkur maqolada zamonaviy til o'rganish jarayonida o'quvchilarning nutq ko'nikmalarini rivojlantirishda innovatsion metodlar va yondashuvlarning ahamiyati, hamda ular orqali o'quvchilarda samarali og'zaki va yozma nutqni shakllantirish yo'llari ko'rib chiqiladi. Dars jarayonlarida kommunikativ, interfaol va integrativ yondashuvlardan foydalanilishining amaliy natijalari tahlil qilinadi. Shuningdek, ta'limda zamonaviy texnologiyalar, raqamli resurslar va onlayn platformalarning o'rni yoritiladi. Maqolada zamonaviy yondashuvlar asosidagi ish tajribalari tahlil qilinib, ularni dars jarayonlariga tatbiq etish bo'yicha xulosalar beriladi.

Kalit so'zlar: nutq ko'nikmalari, zamonaviy yondashuv, kommunikativ metod, innovatsion texnologiyalar, interfaol ta'lim, integrativ o'qitish, dars jarayoni, til o'rganish.

Hozirgi globallashuv davrida til va nutq ko'nikmalarining rivojlanishi insonning ijtimoiy hayotda muvaffaqiyat qozonishida asosiy o'rin tutmoqda. Xususan, zamonaviy ta'lim sohasida o'quvchilarning nutq ko'nikmalarini shakllantirish va uni rivojlantirish eng muhim yo'nalishlardan biri bo'lib qolmoqda. O'quvchilar til o'rganayotganida faqat grammatik bilimlarni emas, balki ular yordamida erkin va samarali muloqot qilish ko'nikmalarini egallashlari lozim. Shu sababdan, bugungi kunda zamonaviy yondashuvlarga asoslangan dars metodlari dolzarb hisoblanadi. An'anaviy o'qitish usullarining o'rnini bosuvchi kommunikativ, interfaol va innovatsion metodlar o'quvchilarning nutq faolligini oshirishda, ularning mustaqil fikrlash va erkin ifoda qilish salohiyatini kuchaytirishda muhim omil bo'lib xizmat qilmoqda (Abdullaeva, 2020).

O'quvchilarning nutq ko'nikmalarini shakllantirishda eng samarali usullardan biri kommunikativ yondashuv hisoblanadi. Ushbu metod orqali o'quvchilar muayyan

mavzular doirasida o'z fikrlarini erkin ifoda qilish, o'qituvchi va guruhdoshlar bilan fikr almashish imkoniga ega bo'ladilar. Kommunikativ metod darslarni jonli, qiziqarli va hayotga yaqin qilishga xizmat qiladi. Bu bilan o'quvchilarda o'zaro muloqotga kirishish, savollarga javob qaytarish, o'z fikrini himoya qilish, argumentlar keltirish ko'nikmalari shakllanadi (Karimova, 2021).

Ikkinchi muhim yondashuv bu – interfaol o'qitish metodidir. Interfaol metodlar asosida darslarda o'quvchilar kichik guruhlarda ishlaydi, muammoli vaziyatlarga duch keladi va ularni birgalikda yechish yo'llarini izlaydi. Masalan, roliklar yaratish, rolli o'yinlar o'ynash, "debate" (munozara) tashkil etish orqali o'quvchilarining nutq qobiliyatlari yanada rivojlanadi. Interfaol o'qitish orqali dars protsesida har bir o'quvchi faol ishtirok etish imkoniga ega bo'ladi, ular o'z nuqtayi nazarini mustaqil bayon qilishni o'rganadi (Qodirova, 2022).

Innovatsion texnologiyalar va zamonaviy resurslardan foydalanish bugungi o'qitish jarayonining ajralmas qismiga aylanmoqda. Darslarda raqamli vositalardan foydalanish, masalan, audio va video materiallar, virtual platformalar, onlayn mashqlar orqali talabalarda real til muhiti yuzaga keladi. Onlayn resurslar yordamida o'quvchilar mustaqil bilim olish imkoniyatiga ega bo'ladilar, ularning nutq ko'nikmalari ham mustahkamlanadi (Islomova, 2023).

Yangi metodik yondashuv va texnologiyalar yordamida o'quvchilar o'z bilimlarini amaliyotda qo'llay olishga, kundalik hayotda mustaqil muloqot qilishga, o'z fikrini aniq va lo'nda ifoda etishga o'rganadi. Xususan, ko'p hollarda an'anaviy darslarda o'quvchilar pasiv bo'lib qoladi, zamonaviy yondashuvlar esa har bir o'quvchining shaxsiy qobiliyatini yoritib, guruh ishi, muammoli vaziyatlarni yechish, muhokamalar orqali ularning nutq faolligini oshiradi. Shuningdek, zamonaviy metodlar o'quvchilarning mustaqil fikrlash, ijodiy yondashish hamda yangi bilimlarni tez va samarali o'zlashtirish imkonini ochadi (Muminov, 2022).

Integrativ yondashuvda esa o'quvchining til ko'nikmalarini kompleks shakllantirish maqsad qilingan bo'lib, bunda darsda nafaqat tinglab tushunish, balki o'qish, yozish va gapirish ko'nikmalari birga rivojlantiriladi. Integrativ darslarda faoliyat ko'lamini

kengaytiruvchi topshiriqlar, mavzuga doir muhokamalar, guruhiiy va yakka ishlar keng qo'llaniladi (Kamolova, 2020).

Ba'zi maktab va litseylarda olib borilgan tajriba natijalari ko'rsatishicha, zamonaviy yondashuvlarni qo'llash natijasida o'quvchilar darsda faolroq ishtirok etib, nutq ko'nikmalari tezroq rivojlanayotgani, ularda o'z fikrini mustaqil ifoda qilish, asoslantirish, yangi so'zlarni faol qo'llash ko'nikmalari yuzaga kelayotgani aniqlangan. O'quvchilar o'rtasida savol-javob, muhokama, munozaralar tashkil etilgan darslarda ular o'zaro fikr almashishi, muammoli vaziyatlardan chiqish uchun takliflar kiritishi, hayotiy misollar keltirishi kuzatiladi. Shu orqali o'quvchilar hayotda uchraydigan real holatlar bilan ham shug'ullanish imkoniga ega bo'ladilar (Xudoyqulova, 2023).

Nutq ko'nikmalarini rivojlantiruvchi interaktiv mashg'ulotlar, masalan, rolli o'yinlar, loyihaviy ishlar, dialoqlar tuzish, sahnalashtirish ko'nikmalari, matnlarni tahlil qilish va og'zaki ifoda qilish mashqlari samarali usul sifatida namoyon bo'ldi. Yuqoridagi metodlar yordamida o'quvchilar o'z tashabbusini ko'rsatishga, ijodiy tafakkur bilan mustaqil gapirishga odatlanadilar. Shuningdek, zamonaviy yondashuvlar asosida o'tkaziladigan darslarda o'qituvchining roli ham keskin o'zgaradi. Endilikda o'qituvchi zamonaviy metodlar yordamida o'quvchini o'rganish sub'ektiga, nogina tinglovchiga aylantirmasdan, balki intellektual sherikka aylantiradi. O'qituvchi faqat bilim yetkazuvchi emas, balki jarayonni boshqaruvchi, maslahat beruvchi, yo'naltiruvchi bo'lib chiqadi. Bu esa o'quvchilar tomonidan o'z bilimlariga bo'lgan mas'uliyatni kuchaytiradi (Tursunova, 2021).

O'quvchilarning nutq ko'nikmalarini samarali rivojlantirish uchun darslarda quyidagi jihatlarni hisobga olish tavsiya etiladi:

- O'quvchilar o'rtasida erkin muloqot muhiti yaratish;
- Guruhlarda ishlash, hamkorlikda topshiriq bajarish;
- Innovatsion texnologiyalar va raqamli resurslardan doimiy foydalanish;
- Nutq qobiliyatiga yo'naltirilgan mustaqil va jamoaviy mashq va topshiriqlar berish;
- Darslarni muammoli, qiziqarli vaziyatlar yaratish orqali tashkil etish;
- O'quvchilar o'rtasida bahsli savollar, fikr almashuvi, munozaralar tashkil qilish;

- Darslarda o'quvchilarning mustaqil fikrlash va ijodiy yondashuvini rag'batlantirish.

Davomli ravishda zamonaviy yondashuvlarning tahlili shuni ko'rsatadiki, darslarni zamonaviy metodlar asosida tashkil qilish o'quvchilarda nafaqat nutq ko'nikmasini, balki shaxsiy faollik va ijodiy fikrlash salohiyatini ham oshiradi.

Xulosa

Yuqorida keltirilgan fikr va mulohazalardan xulosa qilish mumkinki, zamonaviy yondashuvlar o'quvchilarning nutq ko'nikmalarini rivojlantirishda samarali natijalar bermoqda. Ayniqsa, kommunikativ, interfaol va innovatsion metodlar o'quvchilarning faolligini oshirib, ularni hayotga tayyorlaydi, mustaqil fikrlashga, erkin ifoda qilishga va tashabbus ko'rsatishga o'rgatadi. Zamonaviy yondashuvlarni o'quv jarayoniga keng joriy etish orqali o'quvchilarning nutq, muloqot, ifoda va yozma ko'nikmalarini kompleks rivojlantirish mumkin. Bu esa yosh avlodning zamonaviy jamiyatda to'laqonli va samarali faoliyat olib borishga tayyor bo'lishida muhim poydevor sanaladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Abdullaeva D. R. "O'quvchilarda nutq ko'nikmalarini shakllantirishda zamonaviy yondashuvlar", Toshkent, 2020.
2. Karimova G. M. "Kommunikativ metodlar va ularning ta'lim jarayonidagi ahamiyati", Samarqand, 2021.
3. Qodirova M. Sh. "Interfaol o'qitish metodlari va ularning samaradorligi", Farg'ona, 2022.
4. Islomova F. T. "Til o'rganishda innovatsion texnologiyalarning o'rni", Buxoro, 2023.
5. Muminov I. B. "O'quvchilarda mustaqil fikrlashni rivojlantirishda zamonaviy dars metodlari", Nukus, 2022.
6. Kamolova Z. Q. "Integrativ yondashuv asosida til o'qitish", Namangan, 2020.
7. Xudoyqulova S. N. "Amaliy mashg'ulotlar orqali nutq rivoji", Termiz, 2023.